

BÖLÜM 4

YAŞLI BAKIMINDA ETİK

Rahşan ÇEVİK AKYIL¹

GİRİŞ

Günümüzde sağlık profesyonelleri, sağlık bakımına ulaşma, yaşama ve ölme hakkı, transplantasyon, deney ve araştırma gibi bir çok etik konularla karşı karşıya kalmakta ve etik ikilem yaşamaktadır. Özellikle, yaşlı bireylerin kronik hastalıklarının olması, bilişsel işlevlerde yetersizlikleri, karar verme yetilerinin bozulması, ekonomik, sosyal, fiziksel bağımlılıkları ve yetersizlikleri gibi nedenlerle bakımlarında etik sorunların yaşanması daha fazla olmaktadır. Tüm bu durumlarda yapılması gereken doğru eylem nedir? sorusu gündeme gelmektedir.

Etik; neyi nasıl ve en iyi nasıl doğru yapabilirim gibi soruların yanıtlanmasında her meslekte olduğu gibi sağlık bakımı profesyonellerine de rehber olmaktadır.

Bir insan topluluğunun alışkanlıkları, gelenek ve göreneklere, kültürel özellikleri anlamına gelen Yunanca “ethike” sözcüğünden köken alan etik kavramı, iyi ve kötü insan davranışını oluşturan ve neyin iyi neyin kötü, doğru, yanlış olduğuna karar veren davranışsal kurallar olarak tanımlanmaktadır. Kısacası etik, neyin yapılması veya yapılmaması gerektiğini belirleyerek insanın ideal davranışlarını formüle etmeyi amaçlamaktadır.

¹ Prof. Dr. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşirelik Ana Bilim Dalı, rahsanakyil@hotmail.com

riyle bağlantılı olan etik sorunların çözümünde tamamlayıcı rolü olan ilkelerdir. Yaşama saygı duyma, aydınlatma/onam alma, sır saklama, gizliliğe saygı gösterme, dürüstlük, özgeçilicilik bunlardan bazılarıdır. Örneğin; kanser tanısı konan bir hastadan hastalığın gizlenmesi hatta onun kanser olmadığına söylenmesi ile doğruluk, aydınlatılmış onam ilkelerinin; dolayısıyla, tüm bu ilkeleri içinde barındıran özerkliğe saygı ilkesi çiğnemiş olmaktadır. Öte yandan gerçeğin hastaya zarar vereceği düşüncesiyle gösterilen bu tutum, yararlılık ilkesini ön planda tutan görüş sahipleri tarafından ise doğru bir davranış olarak görülebilir.

Aşlında; etik ilkeleri tam ve kesin katı kurallar olarak düşünmek doğru olmaz. Ancak sorunların, çatışmaların ve ikilemlerin giderilmesinde, değerlerin ortaya çıkarılmasında, kararlarda yol gösterici olması ilkelerin çok önemli rolleri vardır.

KAYNAKLAR

1. Altun, İ. (2013). Etik ve Değerler. Türkinaz, A., Karadağ, A. (Ed.). *Hemşirelik Esasları ve Hemşirelik Bilimi* içinde (s.113-122). İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık.
2. Beauchamp, T.L., Childress, J.F. (2017). *Biyomedikal Etik Prensipleri*. (M.Kemal Temel, Çev. Ed.). İstanbul: BETİM Yayınları.
3. Burkhardt, A.M. ve Nathaniel, A.K. (2013). Çağdaş Hemşirelikte Etik. (Alpar, Ş.E.,-Bahçecik, N.,Karabacak,Ü., Çev.). İstanbul: İstanbul Tıp Kitapevi.
4. Can N., Hasta Gizlilik Hakkı. *TBB Dergisi* .2020:147
5. Tosun, H. (2008). Sağlık Uygulamalarında Etik ve Değerler. Akça Ay, F. (Ed.). *Temel Hemşirelik Kavramlar, İlkeler, Uygulamalar* içinde (s.59-70). İstanbul: Medikal Yayıncılık.
6. Demir, M. (2020). Yaşlılık ve Özerkliğe Saygı İlkesi. Deniz Say Şahin (Ed.). *Etik yönleriyle yaşlılık ve yaşlanma* içinde (s. 161-177). Bursa: Ekin Yayınevi.
7. Ekmekçi P.E., Arda B. Yaşlılık Ve Etik Sorunlar; Sağlık Hakkı, Özerkliğe Saygı İlkesi Ve Aydınlatılmış Onam. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics*. 2015;23(2):65-72. doi: 10.5336/mdethic.2015-44444
8. Er, A.R. (2014). Yoğun Bakıma İlişkin Etik Sorunlar. Çelik, S. (Ed.).*Erişkin Yoğun Bakımı Hastalarında Temel Sorunlar ve Hemşirelik Bakımı* içinde (s. 213-228). İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri.
9. Erdemir Demirhan A. (2011). *Tıpta Etik ve Deontoloji (Yirmibirinci Yüzyılda)*. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri.
10. Eren N. Yaşlı bireylere yönelik uygulamalarda etik ve yasal boyut. *Türkiye Klinikleri J Psikiyatrisi Nurs-Special Topic*. 2016; 2(1):67-73.
11. Ertin, H., Özkaya, A.H. Etik Açısından Yaşlıya Kötü Muamele/ İstismar Ve Toronto Bildirgesi. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics Law Hist-Special Topics*. 2016;2(2):77-84.
12. Filiz Özöz B. (2011). *Etik ve Etiğe İlişkin Temel Kavramlar*. Z Sabuncuoğlu (Ed.). İstanbul:Beta Basım.

13. http://www.unesco.org.tr/Cntent_Files/Content/Yayınlar/insanın_savunmasizligi.pdf (Erişim Tarihi: 24.08.2020).
14. <http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-555/hasta-haklari-yonetmeligi.html>(Erişim Tarihi: 24.08.2020).
15. Kardiyopulmoner Resüsitasyon ve Acil Kardiyak Bakım Bilimi İçin 2010 Amerikan Kalp Derneği (AHA) Kılavuzu,s.47,İleri kardiyak yaşam desteği kursu:Resüsitasyonetikveyasalyönü) (21.08.2020 tarihinde http://file.atuder.org.tr/ATUDER/IKY-Dsunum/Res%C3%BCsitasyonun_Etik_ve_Yasal_Yonu.pdf adresinden erişilmiştir.
16. Kai-Fung Kevin Suen.Ethical implications of population ageing in the intensive care unit. *Irish Journal of Medical Science*.2018. (21.08.2020 tarihinde <https://doi.org/10.1007/s11845-018-1890-2> adersinden erişilmiştir.
17. Karadakovan A. (2014). Yaşlı sağlığı ve bakım (1. Basım, ss. 3-10). Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi. Yaşlı ile ilgili Sorunlar ve Politikalar).
18. Mueller, P.S., Hook C.C., Fleming, K.C. Ethical issues in geriatrics: a guide for clinicians. *Mayo Clin Proc*. 2004;79:554-562.
19. Şentürk, S.E.(2013). *Meslek Olarak Hemşirelik ve Hemşirelikte Etik İlkeler*. İstanbul: Nobel Tıp Kitap Evi.
20. Ünsal Z., Karahancı N. (2020). Yaşlılık ve Gizlilik. *Etik Yönleriyle Yaşlılık ve Yaşlanma içinde* (s.179-198). Deniz Say Şahin (Ed.). Bursa: Ekin Yayınevi.
21. Yıldırım, G., Kadioğlu, S. Etik ve Tıp Etiği Temel Kavramları. *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*. 2007;29(2):7-12.